МОТИВИ

Към проекта на Закон за изменение и допълнение на Закона за омбудсмана

1. Причини, които налагат приемането на акта:

На 11 юни 2024 г. е приет Пакта за миграцията и убежището - система от нови правила за управление на миграцията и създаване на обща система за убежище в Европейския съюз. Новата правна регламентация се основава на предишни предложения за реформи в областта на миграцията, изменят действащите правила, като предлагат всеобхватен подход, насочен към укрепване и интегриране на основните политики на Европейския съюз в областта на миграцията, убежището, управлението на границите и интеграцията. Правилата са предназначени за управление и нормализиране на миграцията в дългосрочен план, като осигуряват на държавите от Европейския съюз гъвкавост за справяне с конкретните предизвикателства, пред които са изправени, и необходимите гаранции за защита на хората в нужда. Пактът ще започне да се прилага през м. юни 2026 г.

Съществен елемент на Пакта е *Регламент (ЕС) 2024/1356 на Европейския Парламент и на Съвета от 14 май 2024 година за въвеждане на скрининг на граждани на трети държави на външните граници и за изменение на регламенти (ЕО) № 767/2008, (ЕС) 2017/2226, (ЕС) 2018/1240 и (ЕС) 2019/817 (Регламент за скрининг).* Процедурата по скрининг е задължителна първа стъпка съгласно новия Пакт за миграция и убежище на ЕС, която се прилага за всички граждани на трети държави, пресичащи външните граници без разрешение. Нейната основна цел е бързото идентифициране на лицата и насочването им към правилната следваща процедура — за международна закрила (убежище) или за връщане.

В Член 10 от Регламента за скрининг е въведено задължеине по време на скрининга всяка държава членка да предвиди механизъм за наблюдение за спазване на основните права, както и подходящи гаранции за неговата независимост, за да се гарантира спазването на правото на ЕС и на международното право, включително на Хартата на основните права на ЕС.

Механизмът за наблюдение следва да обхваща по-специално спазването на основните права във връзка със скрининга, спазването на приложимите правила на Европейския съюз и национални правила във връзка със задържането, както и спазването на принципа на забрана за връщане.

2. Цели, които се поставят с приемането на акта:

В изпълнение на посочените по-горе изисквания и в съответстнвие с мярка 9.1.2. от Плана за изпълнение в Република България на Пакта на ЕС за миграцията и убежището (1 юли 2025 г. - 12 юни 2026 г.) е изготвен проект на Закон за изменение и допълнение на Закон за омбудсмана, с който се регламентират новите функции на омбудсмана като национален механизъм за наблюдение за спазване на основните права в процедурата за скрининг.

Създава се глава четвърта „б“ с чл. 28е до 28и, която регламентира правомощията на омбудсмана като национален механизъм за наблюдение - Омбудсманът упражнява правомощията си на Национален механизъм за наблюдение за спазване на основните права в процедурите за скрининг на граждани на трети държави на външните граници и на територията на Република България и процедурата на границата за предоставяне на убежище, включително по време на извънредни ситуации и в ситуации на криза и непреодолима сила, с цел да гарантира, че са спазени основните права на човека, произтичащи от правото на Европейския съюз и международното право, включително Хартата на основните права на Европейския съюз, и по-специално по отношение на достъпа до процедурата за предоставяне на убежище, принципа на забрана за връщане, висшия интерес на детето, правилата относно задържането по време на скрининга, достойно отношение, условия за настаняване, храна, облекло, временен подслон, здравни грижи и специални мерки по отношение на уязвимите лица.

За изпълнение на правомощията си по ал. 1 омбудсманът извършва периодични и внезапни проверки на място - въз основа на оценка на риска за основните права или на сигнали за нарушения. Предвидена е разпоредба относно осигуряване на финансови средства за обезпечаване на новите правомощия на омбудсмана.

3. Финансови и други средства, необходими за прилагането на новата уредба:

Прилагането на акта не е свързано с осигуряването на допълнителни финансови и други средства.

4. Очаквани резултати от прилагането на акта:

С приемането на Закон за изменение и допълнение на Закона за омбудсмана ще се създадат нормативни гаранции за спазването на правото на Европейския съюз и на международното право, включително на Хартата на основните права на ЕС. Приемането на измененията в Закона за омбудсмана представлява изпълнение на мярка 9.1.2. от Плана за изпълнение в Република България на Пакта на Европейския съюз за миграцията и убежището и осигурява своевременното и ефективно прилагане на Регламента за скрининг. Ефективният и независим мониторинг има превантивен ефект, като намалява вероятността от нарушения на човешките права по време на скрининга на външните граници. Механизмът гарантира, че специфичните нужди на деца, лица с увреждания или жертви на трафик ще бъдат идентифицирани и зачетени още при влизане

5. Анализ за съответствие с правото на Европейския съюз:

С проекта се осигурява изпълнението изискванията, произтичащи от *Регламент (ЕС) 2024/1356 на Европейския Парламент и на Съвета от 14 май 2024 година за въвеждане на скрининг на граждани на трети държави на външните граници и за изменение на регламенти (ЕО) № 767/2008, (ЕС) 2017/2226, (ЕС) 2018/1240 и (ЕС) 2019/817.*